

Na podlagi četrtega odstavka 24. člena, prvega odstavka 25. člena, tretjega odstavka 29. člena, petega odstavka 48. člena in četrtega odstavka 51. člena zakona o živinoreji (Uradni list RS, št. 18/02, 110/02–ZUreP-1 in 110/02–ZGO-1) izdaja minister za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

P R A V I L N I K

o metodah za merjenje in ocenjevanje proizvodnih in drugih lastnosti ter metodah za napovedovanje genetskih vrednosti za čistopasemsko plemensko govedo*

I. SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen

(vsebina pravilnika)

Ta pravilnik določa metode za merjenje in ocenjevanje proizvodnih in drugih lastnosti za čistopasemsko plemensko govedo, metode za napovedovanje genetskih vrednosti za čistopasemsko plemensko govedo, zbirke podatkov o proizvodnih in drugih lastnostih ter način izmenjave podatkov.

2. člen

(pomen izrazov)

Izrazi, uporabljeni v tem pravilniku, imajo naslednji pomen:

- žival je vsaka žival vrste govedo;
- preizkus v pogojih reje je spremljanje proizvodnih in drugih lastnosti živali, izveden pri reji živali izven testne postaje;
- agregatni genotip je sestavljena aditivna genetska vrednost živali;
- kolateralni sorodniki so sorodniki ne glede na delež skupnih genov;
- sorodniki pomenijo potomce oziroma druge kolateralne sorodnike;
- ICAR je mednarodna organizacija za kontrolo proizvodnosti živali;
- pravila ICAR so postopki, navodila, priporočila in standardi za preizkuse in vrednotenje proizvodnih lastnosti govedi, ki jih sprejme ICAR ter so dostopni in na vpogled na ministrstvu, pristojnem za živinorejo.

II. METODE ZA MERJENJE IN OCENJEVANJE PROIZVODNIH IN DRUGIH LASTNOSTI GOVEDA

3. člen

(metode za merjenje in ocenjevanje proizvodnih in drugih lastnosti goveda)

(1) Metode za merjenje in ocenjevanje proizvodnih in drugih lastnosti goveda po tem pravilniku se nanašajo na:

- lastno preizkušnjo na testni postaji, kjer poteka preizkus živali pod enakimi pogoji;
 - lastno preizkušnjo v pogojih reje;
 - preizkušnjo sorodnikov (čistopasemskih oziroma križancev) na testni postaji;
 - preizkušnjo sorodnikov (čistopasemskih oziroma križancev) v pogojih reje;
 - preizkušnjo na osnovi informacij, zbranih ob prodaji;
 - preizkušnjo na osnovi informacij, zbranih v klavnicah;
 - ocenjevanje zunanosti;
 - biološke in genske teste;
 - preizkušnje v laboratorijih (npr. analize lastnosti mlečnosti in mesnatosti).
- (2) Proizvodne in druge lastnosti merimo ali ocenjujemo z namenom, da vrednotimo mlečnost, rast, klavno kakovost in kakovost mesa, plodnost, odpornost, življenjsko prirejo, zunanost, porabo krme in druge lastnosti, ki se uporabljajo v selekcijske namene.
- (3) Seleksijski program mora vsebovati opis vseh izbranih metod iz prvega odstavka tega člena, ki se uporabljajo pri izvajanju rejskega programa. Opisane morajo biti predvsem metode, načini meritev in ocen posameznih lastnosti ter opis statističnih postopkov za vrednotenje genetskih vrednosti z navedbo uporabljenih genetskih parametrov.
- (4) Metode za merjenje in ocenjevanje proizvodnih in drugih lastnosti iz prvega odstavka tega člena morajo biti usklajene s pravili ICAR.

4. člen

(lastna preizkušnja na testni postaji)

(1) Lastna preizkušnja živali na testni postaji pomeni spremljanje, merjenje in ocenjevanje proizvodnih in drugih lastnosti živali, ki je predvidena za pleme. Na testno postajo, ki je namenjena lastni preizkušnji živali, se lahko vohlevljajo živali, ki izpolnjujejo pogoje, določene s selekcijskim programom.

(2) Lastna preizkušnja živali iz prejšnjega odstavka se lahko izvaja tudi na kmetijskih gospodarstvih (posameznih lokacijah), izbranih za ta namen, ki pogodbeno sodelujejo s priznano rejsko organizacijo za določene preizkuse živali pri izvajanju rejskega programa.

5. člen

(lastna preizkušnja v pogojih reje)

(1) Lastna preizkušnja živali v pogojih reje pomeni spremljanje, merjenje in ocenjevanje proizvodnih in drugih lastnosti neposredno v reji na tistih živalih, ki so z rejskim programom vključene v kontrolo proizvodnih in drugih lastnosti.

(2) Lastna preizkušnja v pogojih reje je namenjena zlasti preizkusu za lastnosti mlečnosti, rasti, klavnih in reprodukcijskih lastnosti.

(3) Lastna preizkušnja v pogojih reje se lahko izvaja na načine, ki so usklajeni s pravili ICAR.

6. člen

(preizkušnja sorodnikov – čistopasemskih oziroma križancev)

(1) Preizkušnja sorodnikov (čistopasemskih oziroma križancev) pomeni spremljanje, merjenje in ocenjevanje lastnosti na testni postaji ali v pogojih reje na sorodnikih tistih živali, ki so predvidene za pleme. Dovoljeni so zlasti naslednji načini preizkušnje sorodnikov:

- na testni postaji;
- v pogojih reje;
- preizkušnja na osnovi informacij zbranih ob prodaji;
- na liniji klanja na identificiranih klavnih trupih.

(2) Živali za preizkus morajo biti razdeljene med čredami na način, da je možna zanesljiva primerjava med plemenskimi živalmi. Preizkus se opravi tudi na križancih, kadar je to določeno z rejским programom.

7. člen

(ocenjevanje zunanosti)

Ocenjevanje zunanosti je sestavni del odbire in selekcije goved. Pri ocenjevanju je treba upoštevati zunanje značilnosti pasem in kondicijo živali ter oceniti noge, stojo, hojo živali in drugo. Zunanost se prvič ocenjuje ob spolni zrelosti, ko se ocenijo zlasti tip in splošni videz, okvir, noge, spolni organi in prirojene napake. Ob ocenjevanju zunanosti se za posamezne plemenske živali ugotovijo tudi pomanjkljivosti zunanosti. Izbor in definicija lastnosti ter načini ocenjevanja vsake lastnosti zunanosti za posamezno pasmo goved morajo biti usklajeni s pravili ICAR in določeni v rejским programu za posamezno pasmo.

8. člen

(preizkušnja na osnovi podatkov, zbranih ob prodaji)

Če so ob prodaji izmerjene oziroma ocenjene lastnosti živali, ki jih vključuje rejский program, je treba te lastnosti zabeležiti in uporabiti za potrebe selekcije (npr. telesna masa, prodajna cena). Izmerjene oziroma ocenjene lastnosti živali beleži izvajalec ocenjevanja ob prodaji, ki jih posreduje priznani rejский organizaciji v skladu z rejским programom.

9. člen

(preizkušnja na osnovi podatkov, zbranih v klavnicah)

(1) V klavnici izmerjene in ocenjene lastnosti klavne kakovosti v skladu s predpisom, ki ureja ocenjevanje in razvrščanje govejih trupov na liniji klanja (masa klavnih polovic, razred mesnatosti in zamaščenosti), se zabeleži in uporabi za potrebe selekcije, če jih določa rejский program za posamezno pasmo.

(2) Če so znani podatki o drugih lastnostih klavne kakovosti oziroma kakovosti mesa, se te podatke zabeleži in uporabi za potrebe selekcije, če jih določa rejский program za posamezno pasmo.

10. člen

(biološki in genski testi)

(1) Biološki in genski testi se opravljajo za zbiranje podatkov v podporo selekcijskim odločitvam in preveritvi porekla. V rejским programu mora biti podrobneje opisano izvajanje bioloških in genskih testov. Opis mora vsebovati:

- način in čas jemanja vzorcev oziroma meritev in ocen;
- metodo in postopek dela;
- način uporabe rezultatov v selekcijske namene.

(2) Metode bioloških in genskih testov morajo biti v skladu s pravili ICAR in določene v rejским programu. Rezultati testov iz prejšnjega odstavka morajo biti vključeni in uporabljeni pri odbiri plemenskega goveda.

11. člen

(preizkušnje v laboratorijih)

Za selekcijo se lahko uporabijo le meritve, pridobljene v laboratorijih, ki so usposobljeni za analizo mleka, molekularno-biološke analize, ugotavljanje kvalitete mesa in druge analize, ki so določene v rejским programu. V selekcijskem programu morajo biti navedeni in opisani postopki preizkušnje v laboratorijih, ki so usklajeni s pravili ICAR. Opis mora vsebovati:

- način in čas jemanja vzorcev;
- metodo in postopek dela;
- način uporabe rezultatov v selekcijske namene.

12. člen

(govedo v preizkusih)

Govedo, ki je vključeno v katerikoli preizkus proizvodnih lastnosti, mora:

- biti označeno v skladu s predpisom, ki ureja identifikacijo in registracijo goved;
- biti izbrano in obravnavano na način, ki zagotavlja nepristransko ocenjevanje;
- glede na način preizkusov izpolnjevati pravila ICAR.

13. člen

(postopki in načini preizkusov)

(1) Postopki in načini preizkusov morajo biti podrobno opisani v selekcijskem programu. Za posamezno metodo iz prvega odstavka 3. člena tega pravilnika mora biti pri postopkih glede na način preizkusov upoštevano zlasti, da:

- se preizkus izvaja po eni od metod iz 3. člena tega pravilnika;
- se preizkusi znotraj posameznih pasem oziroma genotipov izvajajo v znanih pogojih (način reje, talna površina na žival pri reji v boksih, velikost boksov, način vhlavitve, sistem

zračanja, osvetlitve in drugo);

- je za izvajanje meritev zagotovljena in uporabljena merilna in laboratorijska oprema, ki mora biti priznana in umerjena v skladu s pravili ICAR;
- sta krmni obrok in način krmljenja določena v selekcijskem programu in sta znanstveno sprejemljiva. Če se isti preizkus izvaja na več lokacijah, morajo biti krmni obroki med lokacijami primerljivi;
- je predvideno letno število živali v preizkusih po genotipih znanstveno sprejemljivo in v skladu z velikostjo populacije in selekcijskim programom;
- so določeni pogoji za sprejem živali v preizkus (starost, telesna masa in drugo);
- je določena dolžina predtestnega obdobja in obdobja preizkusa;
- so določene proizvodne in druge lastnosti, način in mesto meritev posameznih lastnosti, število ponovitev ter merilna sredstva in naprave, pri čemer morajo biti glede na genotip upoštevana najmanj pravila ICAR;
- se lastnosti zunanosti ocenjujejo v skladu s 7. členom tega pravilnika in da je treba meritve in linearne ocene vključiti v napoved genetskih vrednosti;
- je opisana potrebna dokumentacija za zbiranje podatkov o preizkusih živali, da so opisane zbirke podatkov, način arhiviranja ter postopki obdelave podatkov;
- je razporeditev živali v preizkusih izvedena na način, ki zagotavlja zanesljivo primerjavo med živalmi.

(2) Na testnih postajah in v pogojih reje, kjer se izvaja lastna preizkušnja, morajo biti merjene in ocenjene najmanj tiste lastnosti, ki jih za posamezen genotip ali za posamezno proizvodno usmeritev (prireja mleka, prireja mesa in kombinirana prireja mleka in mesa) določajo pravila ICAR.

(3) Kadar se vrednotijo plodnost, potek telitve in lastnosti življenjske prireje v pogojih reje, mora temeljiti vrednotenje teh lastnosti na uspešnosti obrejitve ob prvem pripustu ali osemenitvi, oceni poteka telitve in starosti krave (trajanje izkoriščanja, starost ob izločitvi, življenjska prireja).

(4) Če so pred prihodom živali na testno postajo znani rezultati proizvodnih in drugih lastnosti, morajo biti tudi ti podatki vključeni v dokumentacijo za zbiranje podatkov o preizkusu živali, ki je navedena v deseti alineji prvega odstavka tega člena.

III. METODE ZA NAPOVEDOVANJE GENETSKIH VREDNOSTI ZA ČISTOPASEMSKO PLEMENSKO GOVEDO

14. člen

(metode za napovedovanje genetskih vrednosti za čistopasemsko plemensko govedo)

(1) Napovedovanje genetskih vrednosti plemenske živali izvajajo priznane rejske oziroma druge priznane organizacije v živinoreji v skladu s selekcijskim programom in mora zajemati zlasti:

- lastnosti mlečnosti pri mlečnih pasmah;
- pitovne in klavne lastnosti pri mesnih pasmah;
- lastnosti mlečnosti, pitovne in klavne lastnosti pri kombiniranih pasmah.

(2) Pri vseh usmeritvah reje se v skladu z rejskim programom napovedujejo genetske vrednosti za lastnosti plodnosti in zunanosti ter za vse ostale lastnosti, za katere se pri uporabljenih načinih preizkusa zbirajo informacije.

(3) Metode za napovedovanje genetskih vrednosti morajo biti usklajene s pravili ICAR in morajo zagotavljati nepristransko vrednotenje genetskih vrednosti, na katere ne bodo vplivali glavni dejavniki okolja in struktura podatkov. Statistični modeli za napovedovanje genetskih vrednosti morajo biti podrobno opisani v selekcijskem programu.

(4) Pri napovedovanju genetskih vrednosti je treba navesti točnost ocenjevanja (npr. koeficient determinacije) v skladu s pravili ICAR. Pri objavi rezultatov genetskih vrednosti je treba navesti točnost ocene in datum ocenjevanja.

(5) Priznana rejska organizacija mora v skladu s svojimi pravili zagotoviti objavo vseh genetskih posebnosti in morebitnih prirojenih napak živali, ki so vključene v testiranje v skladu s potrjenim rejskim programom.

(6) Poleg opisa statističnega modela za napovedovanje genetskih vrednosti mora selekcijski program vključevati tudi opis:

- strukture varianc oziroma kovarianc in potrebnih predpostavk;
- strukture agregatnega genotipa;
- postopkov odbire in razvrščanja plemenskih živali v kakovostne razrede glede na izračunane genetske vrednosti;
- prikazovanja genetskih vrednosti, njihove objave in interpretacije rezultatov.

15. člen

(genetsko ocenjevanje bikov za osemenjevanje)

(1) Pri bikih je treba genetsko oceniti vse lastnosti, ki jih kot obvezne določajo pravila ICAR. Pristojne organizacije v živinoreji iz 84. člena zakona o živinoreji (Uradni list RS, št. 18/02, 110/02–ZUreP-1 in 110/02–ZGO-1; v nadaljnjem besedilu: zakon) morajo objaviti vse genetske vrednosti v skladu z rejskim programom in genetske vrednosti za druge znane lastnosti.

(2) Določba prejšnjega odstavka ne velja za pasme, ki se v skladu s predpisom, ki ureja biotsko raznovrstnost v živinoreji, štejejo za ogrožene.

16. člen

(genetsko ocenjevanje bikov za osemenjevanje na lastnosti mlečnosti)

(1) Za genetsko ocenjevanje bikov za osemenjevanje na lastnosti mlečnosti se uporabijo podatki o proizvodnosti in sestavi mleka (vsebnost maščobe in beljakovin v mleku) ter drugi razpoložljivi podatki o genetski vrednosti za lastnosti mlečnosti.

(2) V skladu s pravili ICAR mora biti minimalna zanesljivost ocenjene genetske vrednosti bikov mlečnih pasem za osemenjevanje vsaj 0,5 za glavne proizvodne lastnosti ob upoštevanju vseh informacij o sorodnikih.

17. člen

(genetsko ocenjevanje bikov za osemenjevanje na pitovne in klavne lastnosti)

(1) Ocenjevanje genetskih vrednosti bikov na pitovne in klavne lastnosti se opravlja po eni od naslednjih testnih metod:

- lastna preizkušnja živali na testni postaji ali v skladu z drugim odstavkom 4. člena tega pravilnika;
- preizkušnja sorodnikov na testni postaji ali v skladu z drugim odstavkom 4. člena tega pravilnika;
- preizkušnja sorodnikov v pogojih reje, in sicer tako, da se potomci razporedijo v kontrolirane črede na način, ki omogoča primerjavo bikov;

– preizkušnja sorodnikov z zbiranjem podatkov v pogojih reje, ob prodaji ali v klavnicah tako, da se lahko opravi primerjava bikov.

(2) Če se spremlja masa klavnega trupa, lastnosti kakovosti mesa, rast in potek telitve, je treba te in vse druge pomembne lastnosti vključiti v genetsko oceno bika.

IV. ZBIRKE PODATKOV O PROIZVODNIH IN DRUGIH LASTNOSTIH TER NAČIN IZMENJAVE PODATKOV

18. člen

(zbirke podatkov o proizvodnih in drugih lastnostih ter način izmenjave podatkov)

(1) Organizacije v živinoreji iz 84. člena zakona so dolžne voditi zbirke podatkov o proizvodnih in drugih lastnostih živali. Če izvajajo posamezna strokovna opravila iz rejskega programa odobrene ali druge priznane organizacije v živinoreji, morajo zbrane podatke v skladu z rejskim programom pošiljati priznani rejski organizaciji. Zbrane podatke morajo odobrene ali druge priznane organizacije v živinoreji arhivirati za obdobje najmanj pet let. Za živali, vključene v rejski program, mora priznana rejska organizacija trajno vzdrževati in voditi zbirke podatkov o izvoru, poreklu, proizvodnih in drugih lastnosti v skladu z določili rejskega programa.

(2) Podatki, ki jih je treba zbirati v selekcijske namene, morajo biti določeni v selekcijskem programu. Če selekcijski program predvideva tudi uporabo podatkov iz 26. člena zakona, morajo biti ti vključeni v izvajanje selekcijskega programa. Za potrebe izvajanja rejskega programa v govedoreji se morajo uporabljati tudi podatki, zbrani v skladu s predpisom, ki ureja identifikacijo in registracijo govedi. Temelj izvajanja selekcijskega programa so proizvodne in druge lastnosti, zbrane na načine iz 3. člena tega pravilnika. Za izvajanje posameznih opravil iz rejskega programa (npr. izvajanje meritev, beleženje in posredovanje podatkov) morajo imeti izvajalci ustrezno merilno, laboratorijsko, programsko in strojno opremo, ki izpolnjuje predpisane pogoje, kar mora biti opredeljeno v rejskem programu in usklajeno s pravili ICAR.

(3) Podatki, pridobljeni v preizkusih iz 3. člena tega pravilnika, se uporabljajo za potrebe izvajanja rejskega programa in za vrednotenje genetskih vrednosti, analize tujih genov, primerjalne analize med rejci, spremljanje in analizo fenotipskih sprememb, vrednotenje učinkov selekcije ter drugo. Kadar se podatki zbirajo v okviru javne službe v živinoreji, so v skladu s 24. členom zakona zbirke teh podatkov last Republike Slovenije in so javno dostopne v skladu z zakonom in zakonom, ki ureja dostop do informacij javnega značaja. V vseh drugih primerih so zbirke podatkov iz tega odstavka last priznanih rejskih organizacij, ki vodijo rodovniške knjige, in se mora uporabnik za dostop in uporabo teh zbirk podatkov dogovoriti z lastniki.

(4) Ne glede na določbe prejšnjega odstavka morajo biti vse navedene zbirke podatkov na voljo inšpekcijskim službam in ministrstvu, pristojnemu za živinorejo.

V. KONČNA DOLOČBA

19. člen

(končna določba)

Ta pravilnik začne veljati 19. decembra 2003.

Št. 321-06-170/2003

Ljubljana, dne 23. septembra 2003.

EVA 2001-2311-0105

mag. Franci But I. r.
Minister
za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

* Ta pravilnik vsebinsko povzema Odločbo Komisije 94/515/ES, UL L 207 86/130/EGS, UL L 101 96/463/ES, UL L 192